

Małgorzata Wach-Kloskowska

Wymagania dotyczące środków transportu i opakowań przy przewozie zwierząt żywych ze szczególnym uwzględnieniem transportu lotniczego

Przepisy dotyczące przewozu zwierząt żywych

Transport zwierząt jest jedną z najtrudniejszych i najbardziej kontrowersyjnych spraw związanych z ochroną zwierząt. Od dawna stanowił przedmiot zainteresowania opinii publicznej w państwach członkowskich Unii Europejskiej, a także w Polsce.

Postanowienia i przepisy Wspólnoty dotyczą transportu zwierząt w ramach Unii Europejskiej, do i z Unii oraz tranzytem przez jej terytorium. Zgodnie z regulacjami unijnymi państwa członkowskie mają obowiązek przerwania i zabronienia przewozu żywych zwierząt nie spełniającego unijnych standardów. Pierwsza dyrektywa Unii Europejskiej o ochronie zwierząt podczas transportu została przyjęta w 1977 r., a nowe – obecnie obowiązujące postanowienia – w roku 1991 i 1995¹. Dotyczą one transportu następujących zwierząt:

- domowych zwierząt jednokopytnych i domowych zwierząt z gatunków bydła, owiec, kóz i trzody chlewnej (zwierząt gospodarskich)
- drobiu, ptaków domowych i królików domowych
- domowych kotów i psów
- innych ptaków i ssaków
- innych zwierząt kręgowych i zwierząt zimmokrwistych.

Dyrektywa UE dotyczy przewozu zwierząt wszystkimi gałęziami transportu i zawiera wspólne przepisy dotyczące warunków przewozu oraz postanowienia szczegółowe dotyczące poszczególnych gałęzi transportu lądowego, morskiego i powietrznego.

Międzynarodową konwencją regulującą m.in. sprawy transportu zwierząt jest Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, zawarta w 1973 r. w Waszyngtonie, tzw. Konwencja CITES, do której należy Unia Europejska i jej państwa członkowskie. Polska ratyfikowała tę konwencję w 1989 r.²

Rosnące znaczenie organizacji zajmujących się ochroną zwierząt i środowiska naturalnego człowieka, przy równoczesnym rozwoju lotniczych przewozów ładunków sprawiają, że wymogi towarzyszące tym przewozom muszą być wyraźnie określone. Podstawowym dokumentem regulującym zasady i warunki przewozu żywych zwierząt w transporcie lotniczym są przepisy IATA *Live Animals Regulations* (LAR) opracowane we współpracy z Unią Europejską oraz wcześniej wspomnianą Konwencją CITES. W uzupełnieniu przepisów IATA niektóre linie lotnicze stosują własne przepisy dotyczące przewozu żywych zwierząt, które są publikowane również w LAR. Przełomowym okresem w prawodawstwie dotyczącym transportu żywych zwierząt były lata 1997-1998, kiedy powstały podstawowe akty prawne regulujące tę problematykę w Polsce.

Ogólne zasady transportu zwierząt

Proces transportowy jest bardzo stresujący dla zwierząt, dlatego należy postępować zgodnie z zasadami odnoszącymi się do ich przewozu. Zwierzętom powinno się zapewnić odpowiednie warunki podczas całego procesu trans-

portowego. Powinny być prawidłowo załadowane, rozmieszczone i wyładowane, a środki transportowe przewożące ten specyficzny ładunek muszą być przystosowane do tego rodzaju przewozów.

Przewoźnik przewożący żywe zwierzęta przed rozpoczęciem podróży musi spełnić następujące warunki:

- posiadać upoważnienie na transportowanie zwierząt
- powierzyć transport żywych zwierząt kompetentnemu personelowi, posiadającego umiejętności i wiedzę
- zaplanować podróż
- zapewnić odpowiednie środki transportu
- zapewnić zwierzętom odpowiedni ładunek, przestrzeń w środku transportu
- zapewnić zaspokojenie podstawowych potrzeb zwierząt w zakresie wody, pożywienia i odpoczynku
- zapewnić zwierzętom kompetentną opiekę podczas transportu.

Zwierzęta muszą nadawać się do transportu.

Środki transportu do przewozu zwierząt muszą być odpowiednio zaprojektowane, zbudowane, utrzymane oraz wyposażone. Zwierzęta muszą mieć zapewnioną wystarczającą przestrzeń, aby stały w swojej pozycji naturalnej, mogły się położyć, przekręcić oraz w razie potrzeby – bariery chroniące je przed ruchami środka transportowego. Budowa i sposób przemieszczania środków transportu i kontenerów muszą zapewniać ochronę zwierząt przed surowymi warunkami pogodowymi i znacznymi zmianami warunków klimatycznych. Wentylację i ilość powietrza należy do-

¹ Transport i spedycja w handlu międzynarodowym i krajowym. Wrzesień 2002

² Ibidem

stosować do warunków przewozu i potrzeb przewożonych gatunków zwierząt. Środki transportu i kontenery powinny być łatwe do czyszczenia, zabezpieczone przed ucieczką zwierząt oraz zbudowane i przemieszczane w sposób zapewniający ich bezpieczeństwo podczas transportu. Podłoga w środku transportu/kontenerze musi być wystarczająco mocna, aby utrzymać ciężar zwierzęcia i nie może być śliska. Musi być jednak gładka, aby nie narażać zwierząt na zranienie. Powinna być pokryta ściółką o wystarczającej grubości, pochłaniającej odchody zwierząt³. Kontenery należy oznakować symbolem wskazującym na obecność żywych zwierząt oraz znakiem wskazującym na ich wyprostowaną pozycję. Musi też być zapewniona możliwość kontroli zwierząt w kontenerze i opieka nad nimi.

Podczas transportu i czynności ładunkowych zwierzęta muszą znajdować się zawsze w pozycji pionowej i nie mogą być narażone na duże wstrząsy, uderzenia czy zderzenia. Do załadunku i wyładunku zwierząt gospodarskich oraz innych ssaków i ptaków należy używać odpowiedniego wyposażenia, jak pomosty, rampy i kładki, posiadające antypoślizgową podłogę i zabezpieczenia boczne

Wymagania dotyczące przewozu zwierząt żywych transportem lotniczym

Przewóz żywych zwierząt transportem lotniczym dozwolony jest wyłącznie po dokonaniu wcześniejszej rezerwacji⁴. Zrobienie rezerwacji wymaga natomiast uzyskania szczegółowych informacji o przesyłce, tj.:

- rasa zwierzęcia, ilość sztuk
- ewentualne ograniczenia jak: gatunek chroniony lub wiek zwierzęcia (za młode)
- **ilość klatek, ich wielkość, możliwość przewiezienia w danym typie samolotu**
- port przeznaczenia, najkrótsza trasa
- przepisy portów tranzytowych
- ewentualne przeciwwskazania klimatyczne

- ewentualne wymagane dodatkowe dokumenty dla gatunków chronionych
- ewentualne wymagania wobec osób towarzyszących zwierzęciu.

Po uzyskaniu potwierdzenia rezerwacji, nadawca uzgadnia z przewoźnikiem godzinę dostarczenia zwierzęcia do portu lotniczego wraz ze wszystkimi wymaganymi dokumentami.

Zwierzę musi być dostarczone w odpowiedniej klatce (przepisy IATA określają minimalne wymagania w tym zakresie); klatka musi być właściwie oklejona wymaganymi nalepkami. Dodatkowo należy dostarczyć numer telefonu, nazwisko i adres osoby odpowiedzialnej za przesyłkę (odbiorcy lub nadawcy). Klatki muszą być wyposażone w pojemniki na wodę (które są wymogiem bezwzględny, nawet jeśli nie muszą być napełnione) i karmę. Pojemniki (o zaokrąglonych brzegach) na jedzenie i wodę powinny być przymocowane wewnątrz klatki. Nadawca zwierzęcia musi poinformować przewoźnika o ewentualnych specjalnych wymaganiach dotyczących pojenia lub karmienia zwierzęcia w formie pisemnej dyspozycji doczepionej do klatki. Należy zwrócić uwagę, czy dostarczenie żywności dla zwierzęcia nie jest zabronione przez przepisy kraju przeznaczenia. Trzeba również pamiętać, że nie wolno karmić ani poić zwierząt bez wyraźnego wskazania nadawcy. Odbiorca powinien otrzymać przesyłkę w możliwie najkrótszym czasie, a o wszelkich opóźnieniach nadawca lub odbiorca przesyłki powinien być poinformowany.

Zasadą ogólną przy konstruowaniu klatek lub kontenerów do transportu lotniczego zwierząt jest to, że muszą one być zamknięte. Konstrukcja musi być na tyle silna, żeby wytrzymała zagrożenie uszkodzenia przez inny ładunek, jak również musi uniemożliwić zwierzęciu wydostanie się na zewnątrz. Jednocześnie konstrukcja klatki musi zapewnić zwierzęciu komfort: ściany muszą być gładkie, bez wystających gwoździ czy nitów. W podręczniku IATA podane są jedynie orientacyjne wymiary – należy je zawsze dostosować do wielkości zwierzęcia. Wspo-

mnianą wcześniej zasadą generalną jest, że zwierzę musi mieć możliwość stania, położenia się lub przekręcenia. Klatki muszą mieć otwory wentylacyjne co najmniej z trzech stron – większość otworów musi być w górnej części. Muszą być one na tyle małe, by zwierzę nie mogło wysunąć przez nie żadnej części ciała, a większe otwory należy zabezpieczyć siatką. Materiał użyty do budowy klatek nie może być trujący, a impregnaty do drewna nie powinny w ogóle być stosowane. Klatki muszą być czyste i nie mogą być przemakalne. Powinny być również wyposażone w niezbędne uchwyty tak, aby można było je łatwo przenosić. W pojemnikach plastikowych – specjalnie przeznaczonych do tego celu – można przewozić jedynie określone gatunki małych zwierząt⁵.

Wszystkie kontenery oraz klatki muszą być prawidłowo oznakowane oraz wymagają specjalnych nalepek. Wymiary pojemników muszą być takie, aby można je było wyraźnie oznakować i zapatrzeć w nalepki. Językiem używanym do oznakowania pojemników jest język angielski, natomiast jeśli wymagają tego przepisy kraju nadania, dodatkowo można użyć innego języka.

Każdy kontener czy klatka muszą być opatrzone m.in.⁶

- nazwiskiem, adresem i 24-godzinnym kontaktem telefonicznym z nadawcą, odbiorcą lub inną osobą odpowiedzialną za przesyłkę
- nazwą naukową oraz potoczną zwierzęcia i ilością zwierząt w pojemniku.

Wszystkie nalepki muszą odpowiadać wzorom, kolorom i wymiarom określonym w IATA LAR. Wymiary minimalne to: 10 x 15 cm.

Nalepki obowiązkowe to:

- zielona nalepka LIVE ANIMALS – minimum jedna nalepka z podaną wartością, na klatkach z psami lub kotami może być fabrycznie nadrukowana (rys. 1)
- nalepki THIS WAY UP – czerwone lub czarne strzałki na białym tle umieszczone na wszystkich czterech bokach pojemnika (rys. 2).

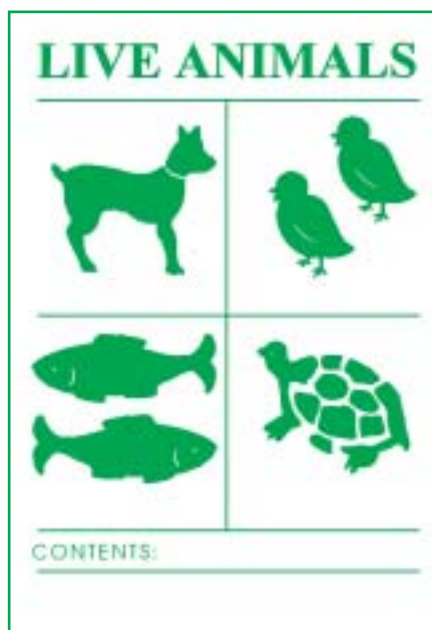
Na przesyłkach ze zwierzętami laboratoryjnymi wymagane są nalepki z na-

³ Dz.U. Nr 86, poz. 552 z 1998 r.

⁴ Live Animals Regulations. 27th Edition. International Air Transport Association. Geneva, October 2000, s. 23

⁵ Live Animals Regulations...op. cit., s. 149-150

⁶ Ibidem, s. 299

Rys. 1. Wzór nalepki LIVE ANIMALS. Źródło: *Live Animals Regulations...op. cit., s. 299*Rys. 2. Wzór nalepki THIS WAY UP. Źródło: *Live Animals Regulations...op. cit., s. 300*Tab. 1. Numery wymogów IATA przypisane poszczególnym grupom/ładunkom. Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Zasady przewozu żywych zwierząt. PLL LOT S.A., Warszawa 2003*

Numer	Grupa / gatunek	Uwagi
1 – 3	Zwierzęta domowe, bydło oraz jelenie i antylopy hodowlane	Antylopy są bardzo nerwowe i mają tendencje do skakania w sytuacji stresu, sufit klatki musi być wyłożony miękką substancją, zwierzęta z rogami muszą mieć specjalne zabezpieczenie na końcach rogów
11 – 23	Ptaki	Ptaki są wrażliwe na trujące związki chemiczne, pojemniki na wodę nie mogą być lutowane cyną
24 – 25	Nieloty	Strusie ze względu na silny instynkt stadny, nawet jeśli są odgradzone, powinny widzieć się wzajemnie
31 – 34	Małpy i naczelne	Małpy ze względu na bardzo sprawne kończyny powinny być w klatkach dobrze zamkniętych bez możliwości manipulowania przy zamkach; mogą też być nosicielami chorób, dlatego otwory wentylacyjne ich klatek powinny być osłonięte tkaniną
41 – 47	Gady i płazy	Grupa ta charakteryzuje się skłonnością do wspinania się na siebie, dlatego nie można ich ładować do pojemnika za dużo, aby część tych, znajdujących się pod spodem nie zginęła
51 – 58	Ryby i inne wodne	Gatunki przewożone w wodzie są szczególnie wrażliwe na zmiany temperatury
61 – 66	Owady i pszczoły	Kontenery do transportu insektów charakteryzują się podwójnym opakowaniem, tj. torby (worki) z tkaniny w specjalnych pudłach
71 – 83	Ssaki nie udomowione i zwierzęta laboratoryjne	Kontenery te są zróżnicowane w zależności od specyficznych wymagań gatunku (wzmocniona podłoga, wyścielany sufit lub boki, specjalnie przystosowana podłoga)

pisem LABORATORY ANIMALS, która zawiera informację, że nie wolno otwierać pojemników ani karmić czy poić tych zwierząt.

Publikowane w podręczniku IATA wymagania odnośnie do klatek są jedynie wymaganiami minimalnymi. Niektóre kraje przyjęły te standardy jako prawnie obowiązujące w ich prawodawstwie. Przy każdym opisie wymaganej klatki publikowane są zastrzeżenia państw oraz przewoźników. Numery wymogów IATA przypisane poszczególnym grupom/gatunkom przedstawiono w tab. 1.

Przewoźnik może przyjąć do obsługi i przewozu wyłącznie takie zwierzęta, które są w dobrej kondycji i zdrowiu, a wymogi określone przez przepisy IATA zostały przez nadawcę spełnione. Do minimum powinno być ograniczone przebywanie zwierząt w magazynie jak też w portach tranzytowych. Nie należy zwierząt zostawiać na płycie czy rampie przed załadunkiem dłużej niż to niezbędne lub w samolocie – w przypadku opóźnienia. Nie wolno ładować zwierząt (z wyjątkiem ryb tropikalnych) do kontenerów oraz w bezpośrednim

ścisłości innych ładunków mogących mieć negatywny wpływ na zdrowie bądź stan zwierząt. Nie należy ładować zwierząt w pobliżu ciepłego gazu, suchego lodu oraz żywności. Nie powinny być przechowywane ani ładowane razem z substancjami trującymi ani zakaźnymi. Separacji wymaga załadunek przy materiałach radioaktywnych, natomiast zwierzęta laboratoryjne powinny być ładowane z dala od innych, aby wykluczyć ryzyko infekcji. Również zwierzęta będące naturalnymi wrogami nie mogą być umieszczane bli-

sko siebie. Do minimum należy ograniczyć zakłócanie spokoju, narażanie na hałas czy nadmierne światło⁷.

Możliwości przewozu zwierząt w samolotach PLL LOT SA

Zasady przewozu żywych zwierząt w PLL LOT SA są uregulowane dodatkowo wewnętrznymi dokumentami, które określają warunki przewozu zwierząt jako bagaż (w kabinie lub luku bagażowym) oraz jako ładunek.

Klatka ze zwierzęciem przewożonym w kabinie samolotu (jako **bagaż kabino-**

wy) może ważyć maksimum 8 kg brutto, a wymiary maksymalne dla bagażu kabinowego to: 55 cm x 40 cm x 20 cm (dla ATR i ERJ wymiary te wynoszą: 45 cm x 30 cm x 20 cm). PLL LOT SA akceptują w kabinie pasażerskiej, jako bagaż kabinowy, tylko psy i koty pod warunkiem spełnienia wszystkich wymogów odnośnie do wagi, klatki, szczepień. Zwierzę musi lecieć tym samym samolotem co pasażer będący opiekunem, a przewóz taki musi być dozwolony również przez państwo docelowe.

Maksymalna ilość zwierząt przewożonych jako **bagaż rejestrowany** zależy od typu samolotu oraz ilości pasażerów

(i ich bagażu) w danym rejsie. Przy założeniu kompletu pasażerów, samoloty ATR-72 oraz ATR-42 nie dają możliwości przewiezienia zwierząt, a w samolocie ERJ-145 nie ma praktycznie w ogóle możliwości przewiezienia zwierzęcia w kabinie, nawet jeśli nie ma kompletu pasażerów. Maksymalna ilość zwierząt domowych dla poszczególnych typów samolotów Boeing i czasu lotu może wynosić: od 1 zwierzęcia przewożonego przez 6 godzin (i więcej) samolotem typu B 737-300 do 10 zwierząt podróżujących ponad 6 godzin samolotem typu B 767-300⁸.

Wymiary kontenerów i klatek ze zwierzętami przewożonymi jako bagaż rejestrowany w bagażniku muszą spełniać wymogi określone dla danego typu samolotu, co przedstawiono w tab. 2.

Nie wszystkie pomieszczenia bagażowe w samolotach przystosowane są lub zalecane, zgodnie z wytycznymi producenta, do przewozu żywych zwierząt z uwagi na system wentylacji i ogrzewania. Przed podjęciem decyzji o przewozie zwierząt w bagażniku należy uzyskać informację o wymaganiach co do temperatur specyficznych dla danego gatunku zwierzęcia.

Tab. 2. Maksymalne wymiary kontenerów/klatek ze zwierzętami żywymi przewożonymi poszczególnymi typami samolotów jako bagaż rejestrowany. Źródło: *Zasady przewozu żywych zwierząt. PLL LOT SA, Warszawa 2003*

Typ samolotu	Długość w cm	Szerokość w cm	Wysokość w cm
ATR-42	95	70	143
ATR-72	170	70	143
B737-300/400/500	137	114	86
B767-200/300	302	89	107
EMJ-145	114	102	86

⁷ Zasady przewozu żywych zwierząt. PLL LOT SA, Warszawa 2003

⁸ Ibidem